

Η καταστροφή της γραφής¹

Από τον ΓΙΩΡΓΟ ΑΡΙΣΤΗΝΟ

Τα κείμενα του Τάσου Γουδέλη, και όσα άλλα νεύουν προς την κατεύθυνση του ώριμου πια μοντερνισμού, φαίνεται ότι θα αντέξουν στην πίεση του χρόνου, που έχει ήδη στείλει στη χωματερή της λήθης το μεγαλύτερο κομμάτι της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς. Ο λόγος, πέρα από την οφθαλμοφανή αξία τους η οποία θα αποτιμηθεί ωριμότερα από το έμπειρο κριτικό μάτι, είναι η εξω-ιστορική θεματογραφία τους και η γλωσσική τους ανεξίτηρησεία.

Τάσος Γουδέλης, *Απόσταση*
ανατολής Διηγήματα,
Πατάκη, Αθήνα 2017,
230 σελ.

Αν στον λογοτεχνικό κανόνα φιλοξενούνται ή εκβιάζονται να μπουν όσα κείμενα καλύπτουν κάποιες αισθητικές νόρμες, κωδικοποιημένες από τη θεωρία, κυρίως όμως από την καλλιτεχνική εμπειρία, στον αντι-κανόνα θα περιληφθούν αναγκαστικά και a contrario εκείνα τα έργα που αυθαδιάζουν ή υποσκάπτουν την αυθεντία τους. Ο κανόνας οριοθετεί τα πλαίσια της καθιερωμένης ή στατικά εγκατεστημένης λογοτεχνίας, όμως κάτω από τη στερεοτυπία της επανάληψης και του μηρυκασιού της ίδιας τροφής, που οδηγεί στον κορεσμό, τα πλαίσια κάποτε υποχωρούν, οι αρχές παραβιάζονται, οι αυτονόητες αξίες μπαίνουν σε σκληρή δοκιμασία και ό,τι τέλος πάντων κανοναρχούσε από τον άμβωνα, χωρίς να χάσει τη νομιμότητα ή τη νομιμοποίησή του, αδυνατίζει και ατροφεί σε κύρος.

Τότε ακριβώς μιλάει κανείς για «στροφή», «τομές» ή, όπως έλεγε ο Κουν, για «νέο παράδειγμα». Ο αντι-κανόνας θα αμφισβητήσει τη σύμβαση και θα αναρριχηθεί στην πρωτοπορία, όπως περίπου ο εξεζητημένος μανιερισμός της Αναγέννησης ήρθε στο φως και έγινε επίκαιρος με τον μοντερνισμό του 20ού αιώνα. Σ' αυτό το τόξο εντάσσονται τα έργα της ανορθοδοξίας, τα οποία δυσφορούν για τη συγκαταβατική ανταρσία του κλασικού έργου. Σ' αυτή την ατμόσφαιρα κινείται άνετα η δύστροπη, όχι όμως δυσανάγνωστη γραφή του Τάσου Γουδέλη. Δύστροπη και απόκρημη επειδή η αναζήτηση του ανθρώπινου νοήματος, που είναι το desideratum της τέχνης, δεν είναι μια απλή και ευθύγραμμη υπόθεση, αλλά μια ελικοειδής πορεία (όπως η σπείρα του κοχλία) σε αφιλόξενους γνωστικούς χώρους. Με την έννοια αυτή, δεν πρέπει να ξενίζει η δυσανεξία του συγγραφέα προς το κοινό γούστο, που γύρευε και γυρεύει πάντα την εξομάλυνση ή εκθήλυνση της μυθοπλασίας, της πλοκής και των εκφραστικών μέσων.

Ο Τάσος Γουδέλης, θα εντυπωσιά-

σει και πάλι αυτή τη φορά, καινοτομώντας, με το οιοει μυθιστορηματικό ημερολόγιο (το αυτοβιογραφικό πλεονάζει) του δικαστικού Κώστα Σαΐτα. Σ' αυτό καταγράφονται οι τίτλοι και οι επεξηγηματικοί υπότιτλοι ενός βιβλίου που δεν ολοκληρώθηκε ποτέ. Το ενδιαφέρον στο συντομογραφικό αυτό αφήγημα πρέπει να αναζητηθεί σε μια θεωρία και λογοτεχνική έκφραση η οποία έζησε βαθιά την κρίση της γλώσσας ή την αποσκήνωση της λέξης από το νόημά της, αφού το τελευταίο αποστεώθηκε μέσα στη γενική αποξήρανση των ανθρωπιστικών αξιών.

Η λέξη, αποδεκατισμένη από ότι θα την απαρτίωνε σε μια ολοκληρωμένη συντακτική μορφή, ζητάει αλλού την αυτονομία και την χρησιμότητά της. Πού; Μα εκεί όπου μπορεί να μιλήσει έξω από την υποτιθέμενη λογοτεχνική ευγλωττία του συγγραφικού λόγου, πέρα από την ψυμυθωμένη γραφή που συσκοτίζει αντί να φωτίζει το νόημά της, σε μια δηλαδή λειψή, ημιτελή, κωδικοποιημένη, ίσως και ακαριαία έκφραση, όπως εκείνη των τίτλων στα άρθρα των εφημερίδων, ή όπως στην περίπτωση που εξετάζουμε, στις τηλεγραφικές τιλοποιήσεις των κεφαλαίων του Κώστα Σαΐτα.

Μια πρόχειρη ανάγνωση είναι πειστική: «συζητήσεις εις πλατείαν όπου εκαθήμεθα επί λίθων και πεζούλας» ή «Μια νύκτα με Ανδρέα Καραβάλιαν, ακατάσχετος φλυαρία του: οφθαλμαπάτη, εντύπωση ότι εις έναντι βουνόν φως μετεκινήτο» ή τέλος «Στρατευσί μου 5 Μαρτίου. Εκδηλώσεις κακόητους Γραμματέως Γεωργακοπούλου κατά αποχαιρετισμόν μου (φράσις του, «εις τον αγύριστον»)» κ.λπ.

Ό,τι έχει μια ορισμένη σημασία εδώ είναι η αποτύπωση ενός συναισθηματικού ίχνους ως ελάχιστου εκφραστικού δείγματος. Είναι η μαρτυρία, η φωτογραφική απεικόνιση, ή το ενσταντανέ μιας λογικής αντίδρασης ή μιας θυμικής έξαψης την ώρα που εκδραματίζονται, χωρίς όμως τη λογοτεχνική μεστέυση. Για να συμπληρώσω όσα υπαινίχτηκα, θα σημειώνα ακόμη τα εξής: Αν η λέξη φθίνει και

ατροφεί μέσα στον κύκλο της μεταπολεμικής απόσχισης των αξιών, χάνοντας όχι μόνο την κυριολεκτική της τιμή, αλλά κυρίως τις αποχρώσεις και τους ιδιοσμούς, ό,τι με άλλα λόγια συνιστούσε την αξία της στο δένδρο της γνώσης, τότε αναγκαστικά ή τοις πράγμασι αποσύρεται σε μια συσπειρωτική ετοιμότητα. Ποια; Να εκφράσει τον εαυτό της που τόσο ακρωτηριάστηκε, με ό,τι είναι ακόμη επικτό στον κώδικα επικοινωνίας, την ακαριαία ή συντομογραφική δηλαδή απόδοσή της. Κάπως έτσι, σε άλλα όμως συμπραζόμενα, λειτούργησαν οι μαρτυρίες, τα ντοκουμέντα, οι απομαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις στον Βαλτινό. Με την εξής όμως διαφορά: ότι εκεί το νόημα που εκλύεται τείνει στην επίτευξη μιας ενότητας, στην καταγραφή μιας εποχής, μιας νοοτροπίας, μια ηθικής τάξης, μιας γλωσσικής εξέχης, κ.λπ. Ενώ, στο διήγημα του Τάσου Γουδέλη, οι τίτλοι στον ημερολογιακό χρόνο του Σαΐτα, καθώς εγκαταλείπονται από τη συγγραφική βούληση στο χαρτί, διάσπαρτοι και αμοντάριστοι, εκφράζουν το πνεύμα της αμφιθυμίας και της αποσπασματικότητας που κυριαρχεί πάντα στα κείμενά του, τη λογική δηλαδή ενός γνωστικού σκεπτικισμού. Στην απορία αν τα αποσπάσματα, ή οι βραχυλόγοι τίτλοι μπορούν να αξιολογηθούν με τα μέτρα –πάντα αβέβαια– της αισθητικής κρίσης, η απάντηση γυρίζει πίσω στη λογοτεχνική παράδοση, της ρομαντικής σχολής, με τους ημιτελείς ή χρησιμοδοτικούς τρόπους της. Επιπλέον ας πάρουμε υπ' όψη μας κάτι που είναι πια κοινός τόπος στη θεωρία, ότι δηλαδή στον αποψιλωμένο από τη «λογοτεχνικότητα» κοινόχρηστο λόγο υπάρχει η πρώτη ύλη μιας λανθάνουσας αισθητικής, η οποία αφυπνίζεται με τη συγγραφική κλίση και επίκληση.

Από την «Ερωτική ιστορία», το δεύτερο στη σειρά διήγημα του Γουδέλη, διακρίνει κανείς γλωσσικούς θυλάκους όπου λανθάνουν ψυχολογικές και ψυχαναλυτικές νύξεις: «Με κοίταζαν από απέναντι εμένα γυμνό και όχι εγώ αυτούς, όπως σε άλλες

φαύλες σθόνες», «είχα αποκαλυφθεί, αλλά αδιαφορούσα», «Τις περισσότερες φορές, πάντως, έπαιζε τον ρόλο της ευσυνειδήτα, για να μην αισθάνομαι άβολα, με την αμήχανη διέγερσή μου», «θύμιζε Στρίντμπεργκ έστω επαρχίας, αλλά ήταν φανερό το σχέδιό της να με ταπεινώσει», «υποιώντας άλλα πιο διεκδικητικά βλέμματα», «Ένιωθα ασφάλεια εκεί που βρισκόμουν, παρά την έκθεσή μου», «Εκείνη συνέχισε εφεύρισκε νέες επιδείξεις με ένα μικρό άγχος, όπως καταλάβαινα, μήπως δεν φανεί πρωτότυπη».

Doctorat ψυχολογικής ή ψυχαναλυτικής συμμετρίας για την ηδονοβλεψία [ένα είδος ψυχικής παρέκλισης (mental deviation) στη γλώσσα της ψυχιατρικής], το διήγημα αυτό θεματοποιεί, και επεξεργάζεται με τα μέσα της λογοτεχνίας, σ' όλες τις κρίσιμες αποχρώσεις του, τις διαθλάσεις της ηδονοβλεπτικής επιθυμίας. Θα υποστηρίξω μάλιστα ότι πηγαιίνει πέραν μιας ψυχολογικής περιγραφής, σ' ένα φιλοσοφικό ζήτημα που αφορά τη δύναμη του βλέμματος. Το βλέμμα αποσταθεροποιεί τον άλλο, τον σφετερίζεται και τον οικειοποιείται, τον αποδιώχνει επίσης όπως στην ελληνική μυθολογία, τον ταπεινώνει ως τη συρρίκνωση ή τον προβιβάζει στη θέση του κυρίου. Η σχέση κυρίου και δούλου, σαδομαζοχιστική στη δομή της, οργανώνεται στη βάση του αντικατοπτρισμού των βλέμματων. Δεν είναι τυχαίο ότι το ομηρικό έπος διαθέτει δέκα τουλάχιστον ρήματα για την όραση και το οράν: οράν, ιδείν, λεύσειν, αθρείν, θεάσθαι, σκέπτεσθαι, όσσεσθαι, δεινδύειν, δέρεσθαι, παπταίνειν. Επιχειρήστε μια ετυμολογική ανασκαφή, αναπλέοντας το χρόνο ως τις κοιτίδες των λέξεων αυτών, για να δείτε την αρχική, γενετική σημασία τους. Ο πρωταγωνιστής αυτής της αφήγησης έλκεται και συνάμα αποθνήσκει από το μισόγυμνο σώμα μιας ενήλικης γυναίκας. Όλο το λεξιλόγιο της ψυχανάλυσης επιστρατεύεται εδώ για να ερμηνεύσει την αμφιθυμητή αυτή σχέση: Επιθυμία ή ενόρμηση, λανθάνουσα τάση, ενδοδεδιλημένη

ενοχή, ενδόμυχη βούληση για κυριαρχία πάνω στον άλλο, και ούτε καθ' εξής. Και όλα αυτά διεκπεραιώνονται στο μισόφως, πίσω από τις κουρτίνες της φαντασίωσης που μεγεθύνει την επιθυμία, και κάτω από τις γλωσσικές αυξομειώσεις του αισθήματος, ή τις διλημματικές καταστάσεις. Μάλιστα του κιαροσκοπούρου, του υπαινιγμού και της αναβολής, ο Τάσος Γουδέλης μας προσφέρει στο διήγημα αυτό μια γνώση που μόνο η λογοτεχνία μπορεί να ξετυλίξει σ' όλες τις λεπτές διαβαθμίσεις της.

Προσωπικά μ' ενδιέφερε πάντα, η λογοτεχνία της σκέψης. Το μυθιστόρημα της ωρίμανσης όπου χιτίζεται σιγά σιγά και μέσα από δεκάδες ψυχικές διακυμάνσεις ή κοινωνικά αναχώματα η συνείδηση του μυθιστορηματικού προσώπου, με άφηγε πάντα ψυχρό και αδιάφορο. Έτσι η «Εγγύηση», ένα άλλο διήγημα του συγγραφέα, εγγυάται πως αυτή η αγγλική και γερμανική πεζογραφική παράδοση δεν διεκδικεί κάτι από τον ζωτικό - λογοτεχνικό του χώρο, τον espace littéraire, για να θυμηθώ εδώ τον Μπλανσώ. Ο Γουδέλης, όπως ο Σιοράν, χωρίς όμως το θανατόφιλο φρόνημα εκείνου, δεν διστάζει από το φόβο μήπως κατηγορηθεί ως εκκεφαλικός να αφορίζει, να σκέπτεται δυνατά για τα πιο μύχια, να χρησιμοποιεί ακόμη. «Τα πολύτιμα δεν υποχωρούν σε κανένα εκβιασμό. Αν και πολύ κοντά στο σύκοκα ενδίδουν. Στην πραγματικότητα είναι αόρατα. Μάλλον επειδή υποφέρουν από την ασθένεια του σπάνιου και παίρνουν προφυλάξεις», ή «Εντούτοις ο φόβος εμποδίζει ακόμα και το θάψιμα» ή τέλος, «Αλλά παρότι δεν περμένεις από αυτόν να σε υποδεχτεί με όλους τους νεκρούς γύρω από το τραπέζι, διατηρείς την ελπίδα ότι μιλάει για μια σημαντική λεπτομέρεια της περασμένης ζωής στον αμετακίνητο χρόνο του».

Από μακριά, με μια δηλαδή επιπόλαιη ανάγνωση, οι σκέψεις αυτές μοιάζουν να αναμοχλεύουν ένα φιλοσοφικό βάθος και να αιχμαλωτίζουν σε μια βραχυλόγη διατύπωση ή έναν αφορισμό την ανθρωπολογική μέριμνα του συγγραφέα. Ωστόσο, συμβαίνει κάτι άλλο, πιο στυγρό και προκλητικό. Να γελοιοποιούν με τον τρόπο τους, τον τρόπο δηλαδή της μμητικής παράδοσης, την ελλογή σκέψη και το συλλογισμό του ορθού λόγου. Από την άποψη που ερμηνεύω εγώ αυτήν την πλευρά της πεζογραφίας του, ο Γουδέλης είναι ένα σκάνδαλο.

Σκάνδαλο γιατί στην παράδοση του Σουίφτ, και του Κάρολ, αναγορεύει το non-sense σε προκεχωρημέ-

νο φυλάκιο του σκέπτεσθαι. Credo quia absurdum? Καθόλου, μα καθόλου. Ο Γουδέλης, ένα «κεφάλι γεμάτο χαλίκια και πέτρες και σπασμένα σπέρτα και κομμάτια γυαλι»,² όπως έγραφε στη δεσποινίδα Γουήβερ για τον εαυτό του ο Τζαίμς Τζόυς, δεν θα έστεργε σε μια παρόμοια εκδούλευση απέναντι στο παράλογο. Γιατί το non-sense δεν είναι το παράλογο. Είναι εκείνο που δεν έχει νόημα, που ωστόσο είναι χαριτωμένο, παιγνιώδες και παραλυτικό.

Η διασπορά του νοήματος που συνεχώς μετασταθμείει για να μη στρατωνιστεί πουθενά, λες και έσπασε ο άξονάς του και απουναρμολογήθηκε η σχέση του με τον Θεό-λόγο, φαίνεται πολύ καθαρά στο διήγημα με τον τίτλο «Η έμπνευση και τα πράγματα». Όχι «Οι λέξεις και τα πράγματα», όπου κρυπτομησιακά παραπέμπει, αλλά η έμπνευση, η επίνοια που εμφυσά στα μυθιστορηματικά πράγματα την υπόστασή τους. Εδώ το νίβρατο του νοήματος δεν λείει να σταθεροποιηθεί, ενώ την ίδια στιγμή είμαστε μάρτυρες μιας θορυβώδους, σχεδόν πανικόβλητης γραμματικής κινητικότητας. Ότι υποστηρίζεται, ψευδομαρτυρεί για την αυθεντικότητά του, με το μηχανισμό της γλώσσας, με τη χρήση δηλαδή των τροπολογικών σχημάτων, κυρίως όμως των συνδέσμων και επιρρημάτων. Ιδού ένα μικρό παράδειγμα. «Έτσι κι αλλιώς, «περίπου», «εκτός εάν», «αλλά», «ακόμα και αν», «μάλλον», «όμως», «όχι πάντως», «ίσως», «πιθανόν», και άλλα. Και ενώ στην παράδοση της πεζογραφίας εκείνο που έδινε τον τόνο στη λογοτεχνικότητα ήταν το επίθετο, εδώ βασιλεύουν οι εναντιωματικοί και αντιθετικοί σύνδεσμοι, τα τροπικά και χρονικά επιρρήματα. Χάρμα η πυκνή συμπαράθεσή τους, που προικίζει το ύφος μ' ένα αδιάλειπτο τραυλισμα. Τραυλισμα της γλώσσας, τραυλισμα του νοήματος το οποίο απορρίπτει την ιδέα να φυλακιστεί σ' ένα σαφές περίγραμμα. Πού οδηγεί αυτή η παλίνροια; Το λέει ο συγγραφέας στην ακροτελευταία πρόταση του διηγήματος: «Ένα άναρθρο στόμα κάποτε σταματά, ενοχλημένο από τον εαυτό του». Κάπως έτσι κλείνει ο μονόλογος της Μόλλυ στον *Οδυσσέα*, με ένα yes, το πιο άναρθρο εκφώνημα της αγγλικής γλώσσας.

Ο ΓΛΩΣΣΙΚΟΣ ΙΣΤΟΣ

Πόσο άραγε ακαδημαϊκή, ή σχολαστική, είναι μια λογοτεχνική κριτική που δίνει χώρο σε κάποιες φιλολογικές γραμματικές νύξεις; Δεν ξέρω, αλλά μερικές φορές γίνεται συναρπαστική και λυσίτελης. Σκέφτομαι στο

σημείο αυτό, ένα απόσπασμα του Σολωμού, από το πρώτο σχεδιάσμα της *Γυναικας της Ζάκυνθος*. Στη φράση «οι μούρες των» λείπει, εξ' αιτίας της ανορθογραφίας ή της αβλεψίας του ποιητή, ο τόνος πάνω στο «τών». Είναι άραγε το «των» κτητική αντωνυμία, ή άρθρο ουσιαστικού; Η απάντηση θα έδινε στη σύνθεση μια άλλη τροπή και έκβαση, ιδιαίτερα κρίσιμη για μια έντιμη ερμηνεία³. Κλείνω αυτή την παρένθεση για να γυρίσω στον ισχυρισμό μου ότι ο Γουδέλης είναι γλωσσοκεντρικός. Όμως η γλώσσα δεν είναι γι' αυτόν αυτοσκοπός. Δεν ακκίζεται αντάρσεκα για τη δεξιοτεχνία του να εφευρίσκει τρόπους που την καθιστούν ευέλικτη. Αντίθετα, «προσωποποιεί τη γλώσσα, της δίνει δραματουργική υπόσταση και συναισθηματική αύρα. Ακέφαλη από τα αφηγηματικά τεχνάσματα, η πρόζα του Γουδέλη βαδίζει σταθερά, όπως το ακέφαλο, μπρούντζινο άγαλμα του Ροντέν. L'homme qui marche.

Οι παιδικές ημερολογιακές εγγραφές, αργότερα σημειώσεις, που φτάνουν περίπου ως τις μέρες μας και περιλαμβάνονται στην ενότητα fragmenta 2, προοικονομούν ασφαλώς το συγγραφικό μέλλον του Τάσου Γουδέλη. Ιδεοψυχαναγκαστικές εμμονές, θεματικά μοτίβα, γλωσσικά κριτικά στρώματα που θα πατήσει αργότερα η καλλιτεχνική συνείδηση και θα διαμορφωθεί η ταυτότητα του συγγραφέα. Η ψυχχαναλυτική κριτική, του Roulet ή του Richard, μιλάει για την πορεία ωρίμανσης της γραφής με τα ακανθώδη στάδια επεξεργασίας της, κάποια από τα οποία είναι και τα ημερολόγια. Ενδιαφέρον έχει στις σελίδες αυτές η παρουσία του θανάτου στα μάτια ενός παιδιού. Δεν ονομάζεται, αλλά εκφέρεται συνεκδοχικά. «Ο Τάκης κερμένος στα άνθη στη μέση του σαλονιού», ή «ο μπαμπάς με κρατάει από το χέρι. Κοιτάζω τον ακίνητο θείο Χρίστο με το βαμβάκι στα ρουθούνια του».

Τι συντελείται ή εξυφαινεται σε μια «απόσταση αναπνοής»; Όχι βέβαια τα μεγάλα γεγονότα, αλλά η καθημερινή συμβίωση, πιγμένη στην τριβή και την τύρβη της: το βλέμμα του άλλου που σε προσεταιρίζεται ή σε καθαιρεί, ή επιθυμία σχεδόν πάντοτε κολοβωμένη από εξωτερικές ή εσωτερικευμένες λογοκρίσιες, το παράδοξο μιας συμπεριφοράς που «απογειώνει» την πραγματικότητα, ο περίγυρος ως συμβολικός διάκοσμος, ο θάνατος όχι ντυμένος τη μέριμνα του dasein αλλά στην εφήμερη περιπτώσιολογία του. Η λογοτεχνία από την αυγή του περασμένου αιώνα, αποφασιστικά και σταθερά μετά τον πόλεμο, θα αφήσει

πίσω της τις μεγάλες αφηγήσεις για να εντρυφήσει στα γλωσσικά παιχνίδια, όσο κι αν η στροφή αυτή θα μειώσει την αλήθεια της. Τα έχει αναπτύξει όλα αυτά πριν από τον Λυστάρ, πληρέστερα και εναργέστερα μάλιστα, ο Άλερμαπαχ στο έργο του *Μίμησις*. Έτσι το υψηλόν στη λογγίνα εκδοχή του θα διασχίσει το χρόνο, αλλά στο τέλος θα ταπεινωθεί σε μικρό δευτερεύον και παρακατιανό θέμα, θα απορροφηθεί από τη γλωσσική δίνη.

Τα κείμενα του Τάσου Γουδέλη, και όσα άλλα νεύουν προς την κατεύθυνση του ώριμου πια μοντερνισμού, φαίνεται ότι θα αντέξουν στην πίεση του χρόνου, που έχει ήδη στείλει στη χλωματερή της λήθης το μεγαλύτερο κομμάτι της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς. Ο λόγος, πέρα από την οφθαλμοφανή αξία τους η οποία θα αποτιμηθεί ωριμότερα από το έμπειρο κριτικό μάτι, είναι η εξω-ιστορική θεματογραφία τους και η γλωσσική τους ανεξίτηρη κεία. Τα θέματά τους δεν απηχούν την επικαιρότητα ούτε το ιστορικό παρελθόν του τόπου (100% μάλιστα αργασμένοι από την αμελικτική πραγματικότητα), ενώ η γλώσσα των εκφραστικών μέσων παρέμεινε άθικτη από τους παλιούς εξτρεμισμούς. Αυτό σημαίνει ότι μπαίνουν στο χρόνο χωρίς την σκουριά μιας ορισμένης ιδεολογίας, με μόνο όπλο την αρτιμέλεια των αισθητικών κανόνων τους. Κάτι τέτοιο δεν οδηγεί οπωσδήποτε σε μια αισθητική αποστείρωση τύπου Ισμάν. Αντίθετα, απολυμασμένα από το επικαιρικό, είναι εξ' ορισμού δεκτικά σε περισσότερες από μία ερμηνείες. Ανοιχτά λοιπόν και όχι κλειστά, παρά την καταθλιπτική ατμόσφαιρά τους, τα διηγήματα του Γουδέλη δεν πρόκειται να επικοινωνήσουν ούτε με τον κρηφίνα της ανάνωσης, ούτε με τον ιδιώτη ή τον διανοητικά ράθυμο. Αλλά αυτό είναι κέρδος όχι απώλεια.

Ο Τάσος Γουδέλης είναι μηδενιστής. Όμως ο μηδενισμός του είναι φιλόανθρωπος, αφού, για τον υπογράφο, για τον υπογράφο, ο μηδενισμός, τέκνο του σκεπτικισμού, είναι ο ανθρωπισμός του μέλλοντος. ■

1. Αντιστροφή του τίτλου *L' Ecriture du desastre* (1980), από το ομώνυμο βιβλίο του Μωρίς Μπλανσώ.

2. Έντινα Ο' Μπράιεν, *James Joyce. Η απόκρημη όψη μιας μεγαλοφυΐας*, Νεφέλη, 2002.

3. Διονύσιος Σολωμός, *Η Γυναικας της Ζάκυνθος*, ΜΙΕΤ 2017, σελ. 151, επιλεγόμενα Κατερίνα Τικτοπούλου.

